

Срђан Рудић*

Историјски институт
Београд

ПОВЕЉА КРАЉА СТЕФАНА ТОМАША ДОРТЕЈИ БЛАГАЈСКОЈ

Сутјеска, 1446, мај 25.

Сажетак: Босански краљ Стефан Томаш узима под своју заштиту Доротеју, удовицу кнеза Иваниша Благајског, и њеног сина кнеза Николу, потврђује им повеље својих претходника и поседе које су добили од угарског краља а који су на територији Босне, као и све оно што би стекли на територији под угарском круном.

Кључне речи: Стефан Томаш, Благајски, Доротеја Благајска, Иваниш Благајски, Никола Благајски, Никола Франкопан, Босна, XV век.

Опис повеље и ранија издања

Повеља краља Стефана Томаша Доротеји, удовици кнеза Иваниша Благајског, и њеном сину Николи од 25. маја 1446. године сачувана је у оригиналу и чува се у Мађарском националном архиву у Будимпешти (Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára) у серији *Diplomatikai levéltár* (DL) под сигнатуром DL 66589. Повеља се у породичној архиви породице Бабонић налазила све до смрти њеног последњег члана, грофа Лудвига Благајског (†26. фебруар 1898. године, Љубљана). Након тога је смештен у Мађарски национални архив.

Текст повеље написан је на пергаменту димензија око 28,7 цм x 27,8 цм. Са доње стране је савијена слика, ширине око 5,7 цм. Повеља је била оверена висећим печатом који данас недостаје. Ради причвршћивања печата начињена су по три прореза на слици и на делу исправе испод текста – два горе и један испод њих. Врпца је састављена од нити тамноцрвене боје. Врпца је најпре провучена са полеђине кроз две горње рупе, да би се потом леви крак обавио око десног и провукао

* Ел. пошта: srdjanrudic@yahoo.com

кроз доњи прорез и избио на полеђину. Потом су се оба крака, један са предње а други са задње стране, спуштала ка рубу исправе где су везана у чвор и даље се спуштала ка печатној грудви. Краљ Томаш није имао свој печат, већ је користио печате свог претходника Твртка II.¹ Текст повеље писан је читким рукописом, црним мастилом. Црвеним мастилом исписан је крст на почетку текста, прва два и последњи ред, као и слово т у речи **Тогда** у десетом реду (црвено слово Т је дописано преко малог слова т написаног црним мастилом).

Под истом сигнатуром у Мађарском националном архиву чувају се и три преписа повеље краља Стефана Томаша.

Први препис је, у ствари, скраћени превод повеље на латински језик. Написан је на хартији димензија око 19,3 x 27,6 цм. На полеђини се налазе два печата новијег датума и запис: *Synopsis Diplomatiu*.

Други препис је исписан са обе стране листа хартије, димензија око 27,4 x 19,4 цм. Реч је о транскрипцији текста повеље на латиницу. Испод последњег реда на полеђини ударена су три печата новијег датума.

Трећи препис је израђен на листу димензија око 57,2 x 43,8 цм, који је пресавијен уздуж тако да је добијен дволист. На другој страни налази се текст повеље транскрибован на латиницу, док је на трећој страни превод текста повеље на латинском. На првој страни и испод текста на другој страни налазе се записи. На четвртој страни ударена су три печата новијег датума.

Ранија издања: Gjuro Kobs (Ilir iz Kranjske), *Danica Ilirska* br. 9 (Zagreb, 29. februar 1840) 34–35 (текст транскрибован на латиницу); I. Kukuljević Sakcinski², *Acta Croatica – Listine hrvatske*, Zagreb 1863, 66; L. Thallóczy, S. Barabás, *Blagay-család oklevéltára*, Budapest 1897, 342–345 (са преводом на латински); Đ. Šurmin, *Hrvatski spomenici I*, Zagreb 1898, 165–166.³

¹ P. Anđelić, *Srednjovjekovni pečati iz Bosne i Hercegovine*, Sarajevo 1970, 47, нап. 94.

² Иван Кукуљевић Сакцински испод текста повеље бележи да је „text uredjen po drugoj povelji kralja Št. T. Ostoića, priobćenoj u Arkivu II. 39“. Реч је о повељи краља Стефана Томаша кнежевима Павлу, Марку и Јурју, синовима војводе Иваниша Драгишића, изdatoј 22. августа 1446. године. Погледати: Arkiv za povestnicu jugoslavensku II (1852) 39–40.

³ Ђуро Шурмин такође бележи да је „tekst ureden po povelji kralja Št. T. Ostojića, priopćenoj u Arhivu II. 39. I u Miklošičevim Monum. serb. str. 438–441“. Погледати: F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, Viennae 1858, 438–441.

*Текст повеље***

+ Ва име ѿд[ъ]ца⁴ и Сина и Светога Духа аминь. Милостию Божию ми г(оспо)д(и)нь Шефанъ |2| Томашъ ѿстоиѣ, краљ Срблемь, Босни, Приморию, Хѿмьсци⁵ земли, Дальмации, Хрватомь, Донимь краемь, Западнимь |3| странамь, ѿсори⁶, Голи, Подринию и к томѿ. Ва начетаѣ всемѿ азъ речени Шефанъ краљ Томашъ ѿстоиѣ славѿ ваздаемь неп|4|ристанно г(оспо)д(и)нѿ моемѿ владици Христѿ, иже ва начетаѣ небесѿ дивнимь ѿтвереньемь ѿтверди и васеленю своею |5| волею⁷ уснова, за милосрдне же милости приде с небесе чл[о]в[ѣ]колѿбно⁸ на землѿ, и падъше чл(о)в(ѣ)че сѿшво пристѿпле|6|ниѣа собою оживив⁹ на небеса ѿзиде, тимь же и погибше вѣце домѿ иждравиле ва ка истиномѿ пастирѿ и г Богѿ¹⁰ ва|7|звраѣене бише, тимь же и скѿпетри царьски по всои васеленои ѿтверѣюѣ се и красеѣ се славе Б(о)га вседръжи|8|тела¹¹. Такое и азъ Шефанъ¹² Томашъ ѿстоиѣ, рабъ божи, краљ згора речени, сподобленъ бихъ кралевати ва |9| реченихъ землахъ родитель и прародитель нашихъ, творити ми фравде¹³, и записе и вбитованиѣ¹⁴, и приѣз|10|ни лѿбвене¹⁵ и добровольне. Тогда да е видномо всякомѿ чл[о]в[ѣ]кѿ, комѿ се подова, по сиемь¹⁶ нашемь ѿтворенѿ |11| листѿ, како досла¹⁷ приде госпоцтво наше ѿзможна¹⁸ и избрана и племенита госпоѣа Доротиѣа, оставша¹⁹ кнеза |12| Иваниша Благаискога, и нию синь кнезь²⁰ Миклошъ, г(оспо)д(и)нь

** Редакција издања и превода: Татјана Суботин Голубовић.

⁴ Код Сакцинског и Шурмина: *вца*.

⁵ Сакцински: *хѿмьсци*; Шурмин: *Хѿмьсци*.

⁶ Сакцински и Шурмин: *ѿсѿри*.

⁷ Шурмин: *(волею)*.

⁸ Код Талоција, Барабаша и Сакцинског: *члвколюбно*.

⁹ Сакцински и Шурмин: *пристѿплена усвободивь*.

¹⁰ Сакцински и Шурмин: *Исѿсѿ*.

¹¹ Сакцински и Шурмин: *вьседръжитела*.

¹² Изгледа као да је прво написано *Шипанъ*, па је накнадно преко слова *ип* написано *еф*.

¹³ Талоци и Барабаш: *фравке*; Сакцински и Шурмин: *правде*.

¹⁴ Сакцински и Шурмин: *обитованиѣа*.

¹⁵ Сакцински и Шурмин: *любене*.

¹⁶ Сакцински и Шурмин: *семеь*.

¹⁷ Сакцински и Шурмин: *како [е] дошла*.

¹⁸ Сакцински и Шурмин: *взможна*.

¹⁹ Сакцински и Шурмин: *оставъша*.

²⁰ Недостаје код Сакцинског и Шурмина.

Благански, свое²¹ добре лѣди²², наше госпоцтво молеѣе, да |13| бисмо ми нимь милость ѣчинили и добро хотинье,²³ и шбите²⁴, кое есѣ шбите²⁵ и тврѣѣе²⁶ имали и ш(дѣ) пр|14|ѣвихъ нашихъ. И ми видивъше, да та иста згора речена госпоѣа Доротиѣа и не синь кнезь Миклодшъ г(оспо)д(и)нь Блага|15|нски намь потвроюю²⁷ лѣбавь²⁸ и приѣзань правѣ, створисмо имь милость нашѣ госпоцкѣ, госпои Доротии |16| и не синѣ кнезѣ Миклодшѣ г(оспо)д(и)нѣ Благанскомѣ, згора реченимь, и веѣе такой, и на то имь створисмо милост|17|ѣ нашѣ госпоцкѣ, како вола на що би имали правде и записе ш(дѣ)²⁹ крѣне ѣгръске, и складаюѣе³⁰ и шповидаюѣе³¹ що би |18| ѣ³² рѣкахъ кралевства³³ нашега, да ихъ ѣ все ѣ тои³⁴ имамо помагати сами собомь и своимь³⁵ моѣью и своими |19| приѣтели, када тога време бѣде; и да се ѣ тои нима ѣкладати ниедань чл(о)в(ѣ)кѣ кралевства³⁶ нашега ни инога |20| кралевства³⁷, тко би нашѣ приѣтель билъ, ни ниедань чл(о)в(ѣ)кѣ, ки би сѣпротивь намь небиш³⁸, на що шни³⁹ |21| листе и правде имаю, и вола що би шни⁴⁰ заѣели⁴¹, и тко би се нимь придаш⁴², или к нимь приложио⁴³ що е сада |22| подѣ крѣномь ѣгръскомь нихъ племьшѣине⁴⁴;

²¹ Сакцински и Шурмин: све.

²² Сакцински и Шурмин: люди.

²³ Сакцински и Шурмин: доброхотинье.

²⁴ Сакцински и Шурмин: шбите.

²⁵ Сакцински и Шурмин: шбите.

²⁶ Сакцински и Шурмин: тврѣе.

²⁷ Сакцински и Шурмин: потврѣѣю.

²⁸ Сакцински и Шурмин: любавь.

²⁹ Сакцински и Шурмин: одѣ.

³⁰ Сакцински и Шурмин: изъкладаюѣе.

³¹ Сакцински и Шурмин: оповидаюѣе.

³² Сакцински и Шурмин: вѣ.

³³ Сакцински и Шурмин: кралевства.

³⁴ Сакцински и Шурмин: дни.

³⁵ Сакцински и Шурмин: своимь.

³⁶ Сакцински и Шурмин: кралевства.

³⁷ Сакцински и Шурмин: кралевства.

³⁸ Код Сакцинског: небиш; код Шурмина: не био.

³⁹ Сакцински и Шурмин: они.

⁴⁰ Сакцински и Шурмин: они.

⁴¹ Сакцински и Шурмин: заѣели.

⁴² Сакцински и Шурмин: придаш.

⁴³ Недостаје код Сакцинског и Шурмина: или к нимь приложио.

⁴⁴ Код Сакцинског: племѣине; код Шурмина: плем(ен)ѣине.

3

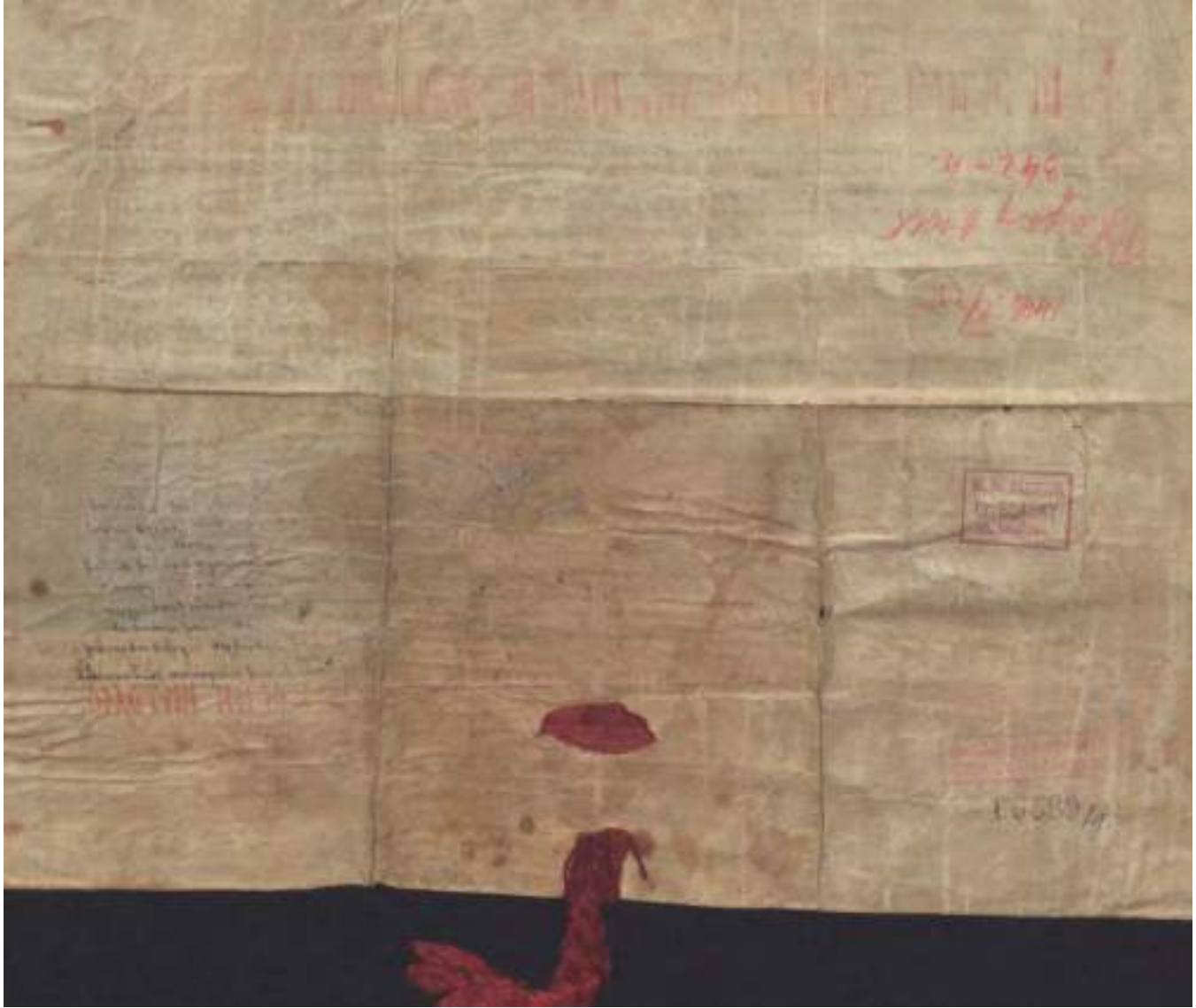
F. No. 1.

ВНЕ И ИСМ ПРСТЫ ДА МНЬ МКСЮ БЖИМ МН КЪ ШЕИ ГЛ

[Faint, mostly illegible handwritten text in Cyrillic script, likely a historical document or manuscript.]

ШЕИ ГЛ ПРАС-ИМ МНОГО СКАМ ПРАС-ИМ КОСНИ ШРАСО

Мађарски национални архив (Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára), DL 66589

да свакога⁴⁵ имамо чѣвати и ѡбаровати⁴⁶ ѡдѣ⁴⁷ станага⁴⁸ ѣзика⁴⁹ и ѡ(дѣ)⁵⁰ на|23|шега кралевства⁵¹ и ѡда⁵² свакога⁵³, тко⁵⁴ се к⁵⁵ намъ приклада али пристои, такои каконо сами свога кралевъ|24|ства⁵⁶; паче више реченѡ госпою⁵⁷ Доротию и не сина кнеза Миклоѡша г(оспо)д(и)на Благанскога да ихъ имамо пом|25|агати и тврьдити ѡ нихъ племъшѣинахъ⁵⁸, изложивше ѡнога⁵⁹, цо е пришло ѡ рѡке синомъ бана Микѡле |26| прьво тогаи него смо таи нашъ ѡтворень листъ ѡчинили, и цо би било ѡ кога ѡ рѡкахъ кралевства⁶⁰ |27|нашега. Писанъ ѡ Ѣѡтисци мисеца маѣа ·кѣ· днь⁶¹ литъ⁶² рожаства Христова ·чѣмѣ⁶³· лито. А писа Тврьтко Секѡловиѣь.

|28| Шефанъ Томашъ милостию⁶⁴ Божиомъ краль Серблемъ⁶⁵, Босни и к томѡ.

Превод повеље

+ У име Оца и Сина и Светог духа амин. Милошћу божјом, ми Штефан Томаш краљ Срба, Босне, Приморја, Хумске земље, Далмације, Хрвата, Доњим Крајима, Западним странама, Усоре, Соли, Подрињу и осталим. На почетку свега, ја речени Штефан краљ Томаш Остојић, непрестано славим господина мога владику Христа, који на почетку небеса дивним утврђењем утврди и васељену својом вољом основа,

⁴⁵ Код Сакцинског: **свакога**; код Шурмина: **и да свакога**.

⁴⁶ Код Сакцинског: **обарвати**; код Шурмина: **обар(о)вати**.

⁴⁷ Сакцински и Шурмин: **ода**.

⁴⁸ Сакцински и Шурмин: **свакога**.

⁴⁹ Сакцински и Шурмин: **ѣзика**.

⁵⁰ Сакцински и Шурмин: **одѣ**.

⁵¹ Сакцински и Шурмин: **кралества**.

⁵² Сакцински и Шурмин: **одѣ**.

⁵³ Сакцински и Шурмин: **свакога**.

⁵⁴ Сакцински и Шурмин: **кдо**.

⁵⁵ Недостаје код Сакцинског и Шурмина.

⁵⁶ Сакцински и Шурмин: **кралества**.

⁵⁷ Сакцински и Шурмин: **госпоѣѡ**.

⁵⁸ Код Сакцинског: **племѣинахъ**; код Шурмина: **плем(ен)**.

⁵⁹ Сакцински и Шурмин: **онога**.

⁶⁰ Сакцински и Шурмин: **кралества**.

⁶¹ Сакцински и Шурмин: **дне**.

⁶² Сакцински и Шурмин: **одѣ**.

⁶³ Талоци и Барабаш: **чѣмѣ**.

⁶⁴ Сакцински и Шурмин: **милостию**.

⁶⁵ Сакцински и Шурмин: **Срблемъ**.

Милосрдни, из милости човекољубиво сиђе с небеса на земљу, и људску природу која је због престапа пала, собом је обожио и на небеса уздигао. Тиме су и изгубљене овце дома Израилјевог истинском пастиру и Господу Богу биле враћене, тиме се и скиптри царски по целој васељени утврђују и поносно славе Бога сведржитеља. Тако и ја, Штефан Томаш Остојић, раб божји, краљ горе реченог, удостојен бих да краљујем у реченим земљама родитеља и прародитеља наших, да извршавам закон, и записе и обећања, и пријазни љубљене и добровољне. Тада, да је знано свакоме човеку кога се тиче по овом нашем отвореном листу, како послаше пред господство наше узможна и изабрана и племенита госпођа Доротеја, удовица кнеза Иваниша Благајског, и њен син кнез Никола, господин Благајски, своје добре људе, молећи наше господство да им учинимо милост и благонаклоност и обећања и гаранције које су имали и од наших претходника. И ми, видевши да та иста горе речена госпођа Доротеја и њен син кнез Никола господин Благајски нама потврђују љубав и пријазан праву, учинисмо милост нашу господску горе реченим госпођи Доротеји и њеном сину кнезу Николи господину Благајском. И још, на то им учинисмо милост нашу господску, на што год би имали законе и записе од круне угарске, и складајуће и оповидајуће што је у рукама краљевства нашег, да их у свему томе имамо помагати својом влашћу и својим пријатељима, када за то време буде и да њима (не сме) раскинути ниједан човек нашег или неког другог краљевства који би био наш пријатељ, ни један човек који би био уз нас, оно на шта они документа и право имају, и оно што би они присвојили (узели) и ко би им се придао, или им приложио оно што је сада под круном угарском у њихово племенито; да све имамо чувати и одбранити од свакога језика и од нашега краљевства и од свакога ко нам се придружи или пристоји, као и своје краљевство, а и да више речену госпођу Доротеју и њеног сина кнеза Николу господина Благајског имамо чврсто помагати у њиховој племенштини, изузев онога што је прешло у руке сина бана Николе пре него што смо овај наш отворени лист учинили и онога што би се налазило у кога (другога) у рукама краљевства нашег. Писано у Сутјесци 25. маја 1446. године. А писа Твртко Секуловић.

Штефан Томаш милошћу божјом краљ Срба, Босне и осталим.

J. No. 1.

Nos Stephanus Thomas Austriae Rex Sarsie
Borna. q. Imperis. q.

Notum sit omnibus & singulis tenore litterarum nostrarum pa-
tentium litterarum, quabiter ante Dominationem nostram
comparuerit perpositus electa & nobilis D^{na} Dorothea,
relictā Vidue q^{da} Comitis Joannis Blagay cum eius filio
Comite Nicolao Dⁿⁱ Blagay ut eis nostram gratiam &
bonam voluntatem verberemus confirmantes eis Jura
et privilegia a nostris predecessoribus concessa præcipue
cum dicta D^{na} Dorothea & eius filio Comite Nicolao Dⁿⁱ
Blagay suam nobis vicissim familiaritatem & amicitiam
contestentur. Nos igitur ipsis prout decet gratiam facere
voluimus eisdem in privilegiis & iuribus quae habent in
Regno Hungaria similibus illis quae habent in nostro Re-
gno conservando & manutenendo per nos ipsos & per omnes
iudices nostros ubi occasio tulerit. Ita ut nemo in dicta cond-
iura & privilegia se imiscere audeat, aut nostri aut al-
terius Regni incolae neq; ullus illorum nobilitati quae
de facto habent in Regno Hungaria se adungere pro-
sumat promittentes eos defendere contra omnes & singu-
los maleficos eo modo quo nostrum Regnum defenderemus.
Immo predictam D^{nam} Dorotheam & eius filium Comitem
Nicolauum Dⁿⁱ Blagay in illorum nobilitate confirma-
mus exceptis iis quae præcepimus a Nicolao Bano antequam
eis has patentes litteras concederemus. Datam in
Sitnik die 25. Maij anno Dⁿⁱ 1446.

Stephanus Thomas Dei grāa Rex Sarsie Borna. q.

Sydney's Department

66889/2

ORSZÁGOS LEVÉLTÁR
KÖZPÖRK GYŰJTEMÉNY

M. N. MUSEUM
Gr. BLAGAY
ca. Invidistra.

13 a 11. Sibila

4

Na Vrime Milida junja i Duka sušoga Amera:

Milostivom Bozgom mi Pni stepam Tomas otvorch kral sarstsi Bone, primoria kumige
ia Zambel Palmaci karuatom tosnim kraim Lepadnim stranam u usorij soli po dostoi-
vnu istom upocetak semenu ia vecheni slovom kral Tomas otvorch kumatu Dnaim
njor neprestavushu Dnu nozicnu stranu zabavstu ki upovoku nebi padnim utvorge
mion Dori i us obolis svila svion uslom otvora Zamitovnie milosti Dide Lrebet
ia clouicantun glubleno najimlu Dide clouika pregrifenga i prestuplenia sobom D
Bom i na nepcia Dide Tomu i poginute mi Dna Dnaisilena Vadi datiga pravnu
vasim, i boza, upamacenim fiste tim istupiti tri Cesarastu po hem obolis utvorge
vuse i ipovude. hie stavi boza sumogadun tako i ja stepam Tomas otvorch sluga Bo
xji kral ogora vecheni podoban bih kralenati na vechenih zamkat D sarin pad starige
h rassi i finidmi pravde i pisma i obcluanim inepriam glubliera i dobro volnie tak
vare sigene suakumu clouiku kumue Dori; povom neslom otvorem listu kaku dmda Dide
pred gospotno mare u smora i brana i plimenita boza dovotiga stansi Dvora k juania
Blagovoga i nje sin kral miclaus Pn Blagoviki D sebe dobi gudi mare gospotnu grna
clouicantun mi moj mion kumati i dobro volnie i obclie i kae iesn obclenie i saost
inaki D paruk kasih kae i mi mi vimo da ta ista vechea boza dovotiga i nje sin k-
miclaus Pn Blagoviki nam potvargem gubun i priasan pravu; volnie i mi milost

Nam gospodu gospu dorotij i quie sine ke miclause dan Bla aslona gorn vechenim i
veliki tabarie, i natvim dasmo mitost nasu gospodu katore pristoi nacit gornat prande
i pisma il kome ugarske il kradainche i opnu i inchi clovi urukad kbi kristelstua naslega
Dajk upue isto masno pomagat sami sobom i nasom cakostim i nasom praleti Tada toga
urime fude i dare ato nima pachiatu niodna clovick krakelstua naslega ni drugoga krakli
stua hibi nas pristitil bil medan clovick hibi suprot nasu nubi, nas omi liste i pravilni
imain i volin caci omi zabuditi i kistice nim pre al ih knim pre bil caci cada god knu
nam ugarskom nikh plens, are da suakoga imamo enuati idorpati di namandnoga te d ko i
d noslega kristelstua i d suakoga hise knam indlafi ali pristoi, tako tako i mi noga krakle
stua: pade ni i vechenu gospuju dorotiga i niji pira miclause i dan Blavoniga i f i
mo pomagati i utarditi u njih plens, ahinal pcam caci dosto uruke nasu Bana mi kule pomu
toga regosmo nas omi stvareni list volin i caci bibe noga u rukach krakelstua naslega
Pcam u listuichi Mijelca noga no 25 dan list vovinga bukavicia i 1446
Leta A pira tuodko zabubrich

Stefan Tomas Miroslavom Dvojnom kraljstvarski Roda 125.
125.

Archivum Comitum de Blagay

M. W. MUSEUM
Gr. DLUGAY
185. Tradition.

Invidels Pagina.....

185.
185. a. 1446

00550/3

Archives of the Bishop
N° 116
John Page

1856

Truly and Reverend Sir

I have the honor to acknowledge the receipt of your letter of the 11th inst. and in reply to inform you that the same has been forwarded to the proper authorities for their consideration.

Дипломатичка анализа

Повеља краља Стефана Томаша госпођи Доротеји и њеном сину Николи Благајском нема неке посебне карактеристике. Инвокација, аренга и интитулација су у скоро истоветном облику поновљени на повељи коју је краљ Стефан Томаш три месеца касније (22. августа) издао синовима војводе Иваниша Драгишића.⁶⁶

Повеља почиње крстом, односно симболичком инвокацијом, након које следи кратка вербална инвокација **Ва име ѿд[ъ]ца и сина и светога дѡха аминь** уобичајена у босанским владарским повељама.

Интитулација је опширна и гласи: **Милостию божиюмь ми г(оспо)д(и)нь Шефань Томашь Ѣстоиць, краљ срьблемь, Босни, приморию, хѡмьсици земли, Далмации, хрватомь, донимь краемь, западнимь странамь, ѡсори, Голи, подринию и к томѡ.** Исту интитулацију налазимо и на повељи краља Томаша синовима војводе Иваниша Драгишића издатој неколико месеци касније. Далмацију и Хрвате краљ Томаш је у своју титулу унео 3. септембра 1444. године на повељи којом је потврдио повластице Дубровнику.⁶⁷ Помињање Далмације и Хрвата у титули Стефана Томаша сведочи о његовим претензијама на територије које су се тада налазиле под влашћу Венеције и Угарске. Пејо Ћошковић је ово довео у везу са плановима Стефана Томаша за крунисање и обраћање папи Евгенију IV као јединој личности која је могла да испуни краљева настојања и тако са правне тачке гледишта оправда претензије на територије некадашње хрватске државе. То је, према истом аутору, приметно и у интитулацијама Томашевих повеља из 1446. године, које указују на премештање његових политичких амбиција са источних на западне суседе.⁶⁸ Према Дубравку Ловреновићу краљ Стефан Томаш је уневши у своју титулу Далмацију и Хрвате покушао да прошири своју интересну сферу, а корак даље је учинио склапањем уговора са поједином хрватском властелом. Сматра да је Стефан Томаш овом повељом изузео Доротеју и њеног сина из надлежности угарске круне, поставио се у улогу њиховог сениора и склопио класичан вазални

⁶⁶ F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 438.

⁶⁷ F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 429; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–2, 117; Последњи босански краљ Стефан Томашевић је у повељи Дубровнику од 23. новембра 1461. године преузео интитулацију Стефана Томаша из 1446. године. С. Рудић, *Повеља краља Стефана Томашевића Дубровнику*, ГПБ 2 (2009) 153–168.

⁶⁸ P. Ćošković, *O dolasku Stjepana Tomaša na vlast i njegovom međunarodnom priznanju*, *Istorijski zbornik* 5 (1984) 33.

уговор. Реч је о Томашевом покушају да благајске кнезове у граничној области Жупе Врбас тешње веже за политички оквир босанске круне.⁶⁹

Након интитулације следи опис у којем се приповеда како су пред краља дошли посланици госпође Доротеје и њеног сина кнеза Николе „молећи наше господство да им учинимо милост и благонаклоност и обећања и гаранције које су имали и од наших првих“. Шта је навело Доротеју да се обрати босанском краљу Стефану Томашу? Очигледно је из наведеног одломка да су Доротеја и Никола тражили потврду обећања и гаранција које је њиховој породици дао неко од Томашевих претходника на босанском престолу.

Пејо Ђошковић сматра да то што је краљ Томаш узео у заштиту Доротеју и Николу са свим добрима, треба посматрати у контексту лоших односа босанског владара и војводе Петра Војсалића. Претпоставио је да су Доротеја и Никола, изложени појачаном притиску Војсалића, били принуђени да потраже заштиту босанског краља. Како краљ тада није био у добрим односима са Петром Војсалићем обраћање Доротеје му је пружио прилику да ојача свој положај у северозападним областима своје краљевине, тако да га није могао одбити.⁷⁰ Јелена Мргић је указала да су поседи наследника војводе Иваниша Драгишића били у непосредном суседству угарских жупанија Сане и Врбаса. Претпоставила је да су синови Иваниша Драгишића угрожавали Доротејине поседе те тиме објашњава њену потребу да се обрати босанском краљу за заштиту.⁷¹ Дубравко Ловреновић је прихватио претпоставку да је Доротеја била угрожена од стране наследника Иваниша Драгишића. Указује да се већ наредне године Доротеја нашла под заштитом губернатора Ивана Хуњадија, што значи да босански краљ није могао да јој јемчи сигурност те да је за њу већу вредност имала заштита угарског губернатора.⁷² Наведене претпоставке темеље се на мишљењу да су поседи госпође Доротеје били угрожени од стране појединих босанских великаша, те

⁶⁹ D. Lovrenović, *Na klizištu povijesti*, Zagreb–Sarajevo 2006, 297.

⁷⁰ P. Čošković, *Bosanska kraljevina u prijelomnim godinama 1443–1446*, Banjaluka 1988, 110–111. Пејо Ђошковић сматра да су Доротеја и Никола присуствовали венчању краља Стефана Томаша и Катарине, кћерке Стефана Вукчића Косаче, у Милодражу, те да су након венчања са краљем отишли у Сутјеску где им је издао повељу. На основу текста повеље не може се извући овакав закључак. У повељи јасно пише да су Доротеја и Никола пред краља послали „своје добре људе“. Иначе, војвода Петар Војсалић није присуствовао венчању краља Стефана Томаша.

⁷¹ J. Мргић-Радојчић, *Доњи Крају*, 120.

⁷² D. Lovrenović, *Na klizištu povijesti*, 297.

да је због тога потражила заштиту босанског краља. Другачије светло на издавање ове повеље баца тестамент кнеза Иваниша Благајског, састављен 23. маја 1442. године у Чазми, којим је део добара оставио појединим црквеним институцијама, док је сву покретну и непокретну имовину оставио жени Доротеји и сину Николи, које је оставио на старање босанском краљу, кнезовима Цељским, палатину Ловри и бану Матку. Тестамент кнеза Иваниша открива везу између краља Стефана Томаша и госпође Доротеје и кнеза Николе Благајског, тако да и разлог настанка повеље више не представља непознаницу. Стављање босанског краља у исти контекст са грофовима Цељским (Фридрих II и Улрик II), палатином Ловром Илочким и баном Матком Таловцем послужило је Младену Анчићу да додатно поткрепи своју теорију о позицији босанског краља и његовом односу према угарском владару – односно о Босни као делу „*velikoga političkog sustava, dinastičke (nad)države*“ коју назива *Archiregnum Hungaricum*.⁷³

Краљ Стефан Томаш је изашао у сусрет молби госпође Доротеје и потврдио им „милост и благонаклоност и обећања и гаранције“ које су имали од његових претходника. У време настанка тестамент кнеза Иваниша Благајског босански краљ био је Твртко II, те га можемо препознати као једног од „наших првих“ које краљ Стефан Томаш помиње у повељи. О везама између босанских владара и Бабонића сведочи и повеља од 8. маја 1287. године којом је босански бан Пријезда I, заједно са синовима Стефаном, Пријездом и Вуком, уз сагласност властеле доделио својој кћерки и зету Стефану, сину славонског бана Стефана III Бабонића, Жупу Земуник.⁷⁴ Краљ Стефан Томаш је даље Доротеји и Николи створио милост и на поседе дароване од угарске круне који су се налазили на територији босанске државе.⁷⁵ Рекло би се да је овде реч о територијама које су некада улазиле у састав угарске државе, а 1446. године су се налазиле у саставу Босне. Бабонићи су осим поменуте Жупе Земуник, имали и поседе који су се налазили на територијама

⁷³ Погледати: М. Анчић, *Od zemlje do kraljevstva. Mjesto Bosne u strukturi Archiregnuma*, *Hercegovina* 1 (26) (2015) 9–88 (тестамент кнеза Иваниша Благајског објављен на странама 87–88).

⁷⁴ L. Thallóczy, S. Barabás, *Blagay-család oklevéltára*, Budapest 1897, 53–54; Н. Исаиловић, *Повеља бана Пријезде I којом додељује Жупу Земуник својој кћерки и зету, сину бана Стјепана III Бабонића*, ГПБ 5 (2012) 9–25.

⁷⁵ Према Јелени Мргић-Радојчић краљ Стефан Томаш је Доротеји и Николи потврдио све повеље које су добили од угарских краљева. Ј Мргић-Радојчић, *Доњи Краји*, 110.

жупа Укрина, Модран, Глаж, Врбас, Сана и Врбања. У време Стефана Томаша највећи део територија које су обухватале наведене жупе налазио се у саставу босанске државе. Укрина и Модран су у рукама Бабонића били негде до средине друге деценије XIV века. Радослав I, брат бана Стефана III Бабонића, био је 1285. године господар Глажа, Врбаса и Сане. Ове три жупе су се најкасније од 1391. године налазиле у оквирима босанске државе. Након добијања Земуника 1287. године власт Бабонића се проширила и на Жупу Врбању. Овим двама жупама су почетком двадесетих година XIV века завладали Хрватинићи. Жупа Сана је још за живота херцега Хрвоја прешла у угарске руке. Краљ Жигмунд је, 16. јуна 1413. године, браћи Ладиславу, Антонију и Иванишу, кнезовима Благајским, доделио Дистрикт Сану (најјужнији део Сане остао је у рукама босанског краља. Од њега је формирана Жупа Сана која се 1434. године налазила у рукама Ђурђа Војсалића). Двадесет година касније, 1433, краљ Жигмунд је кнезу Иванишу Благајском доделио Жупу Врбас, а две године касније и Санску жупу у закуп.⁷⁶ Доротеја се 1448. године удала за кнеза Мартина Франкопана који је на тај начин дошао до Врбаса и Сане. Из једног документа насталог 1455. године сазнајемо да је кнез Мартин владао Врбашким градом, земљом Врбас и градом Козаром који се налази у Босни.⁷⁷ Из тога можемо посредно да закључимо да је један од поседа на који се односи Томашева повеља био град Козара. И на крају, краљ Томаш је Доротеји и Николи обећао признавање поседа до којих би дошли на територији угарске државе.

Краљ је из дароване „милости“ Доротеји и Николи изузео поседе који су пре издавања повеље прешли у руке сина бана Николе и поседе који су се налазили у рукама босанске властеле. Нажалост, у повељи се не наводи име сина бана Николе Франкопана, тако да не знамо о коме се ради.⁷⁸ Иако се то директно не каже, повеља се вероватно односи само на поседе који су се налазили на територији Босне. Можда навод из повеље

⁷⁶ Ј. Мргић-Радојчић, *Доњи Краји*, 40–46, 76, 213–230, 244–256; Ј. Мргић, *Северна Босна, 13.–16. век*, Београд 2008, 63. Милош Благојевић је, на основу погрешне идентификације Доротеје као унуче Хрвоја Вукчића, сматрао да су град и Жупа Врбас припали кнезовима Благајским након удаје Доротеје за кнеза Иваниша. М. Благојевић, *Северна граница босанске државе у XIV веку*, Босна и Херцеговина од средњег века до новијег времена, Београд 1995, 74.

⁷⁷ Ђ. Šurmin, *Hrvatski spomenici I*, 205.

⁷⁸ Никола Франкопан је имао десет синова. Познато је да је кнез Стефан II Франкопан негде 1441/1442. године примио од кнеза Иваниша Благајског град Дубовац код Карловца. V. Klaić, *Krčki knezovi Frankapani I*, Zagreb 1901, 229.

да су поједини поседи Благајских прешли у руке сина бана Николе указује на разлог због којег се Доротеја 1448. године удала за кнеза Мартина Франкопана. Што се тиче некадашњих поседа Благајских који су се налазили на територији босанске државе, вероватно се углавном ради о поседима који су се налазили у рукама породице Хрватинић.

Просопографски подаци

Доротеја (1416–1464), 11, 14, 15, 24 (ред у изворнику) – кћерка Стефана Банфија (славонског бана 1381–1385) и Кларе. У литератури је често мешана са Доротејом, кћерком Балше, а унуком херцега Хрвоја Вукчића Хрватинића. Удавала се два пута. Први пут за Иваниша Благајског са којим је имала сина Николу, и други пут за кнеза Мартина Франкопана (1416–1479). Вероватно је сахрањена уз другог мужа у Капели Мајке Божје Трсатске на Трсату.

Литература: V. Klaić, *Krčki knezovi Frankapani I*, 233; F. Šišić, *Vojvoda Hrvoje Vukčić Hrvatinić i njegovo doba (1350–1416)*, Zagreb 1902, 21–22; Д. Ловреновић, *Да ли је Јелена Неличић била мајка Балше Херцеговића*, Историјски зборник 7 (1986) 197; М. Благојевић, *Северна граница босанске државе*, 74; Р. Џошковић, *Veliki knez bosanski Tvrtko Borovinić*, *Croatia Christiana periodica* 97 (1996) 68; Ј. Мргић-Радојчић, *Доњи Крају*, 110–111; Z. Horvat, *Pregled sačuvanih nadgrobnih ploča krčkih knezova Frankopana*, *Senjski zbornik* 32 (2005) 38; D. Lovrenović, *Na klizištu povijesti*, 297, 446; М. Šercer, *Nadgrobna ploča Stjepana II. Frankopana*, *Modruški zbornik* 2 (2008) 45; P. Engel, *Magyarország világi archontológiája I–II* (CD Rom).

Иваниш (1396–1442), 12 – син Николе IV (1352–1399). Имао је два брата Ладислава и Антуна. Браћа су активно учествовала у политичком, друштвеном и културном животу Угарске првих деценија XV века. Браћа су учествовала у походу краља Жигмунда против Хрвоја Вукчића. Иваниша је, вероватно у пролеће 1401. године, заробио Хрвоје Вукчић од којег га је за високу своту откупио брат Ладислав. Антун и Иваниш су бранили породичне поседе од Османлија. Истицали су своје наводно сродство са породицом Орсини из Рима. Иваниш је био ожењен Доротејом из породице Банфи из Доње Лендаве, са којом је имао сина Николу. Сачуван је Иванишев тестамент састављен 23. маја 1442. године.

Литература: Ј. Мргић-Радојчић, *Доњи Крају*, 110–111; М. Ančić, *Od zemlje do kraljevstva. Mjesto Bosne u strukturi Archiregnuma*, 87–88; Р. Engel, *Magyarország világi archontológiája I–II*.

Никола (1441–1446), 12, 14, 16, 24 – син Иваниша Благајског и Доротеје.

Литература: Р. Engel, *Magyarország világi archontológiája I–II*.

Никола (око 1352. или 1360–1432), 25 – Никола IV Франкопан, хрватски великаш, хрватско-далматински бан (1426–1432). Син је Ивана V Крчког и Ане Горичке. Први је припадник рода који је узео презиме Франкопан. Објединио је породичне поседе и породицу довео до врхунца моћи. Женио се три пута. Првој жени није познато име, друга је била Доротеја, кћерка Николе Горјанског, а трећа Бланка Сфорца. Имао је једанаесторо деце: Иван VI Старији, Никола V, Стјепан II, Јурај, Бартол IX, Дујам IV, Мартин, Катарина, Сигисмунд, Андрија I, Иван VII Млађи.

Литература: V. Klaić, *Krčki knezovi Frankapani*, 188–219.

Твртко Секуловић (1446), 27 – дијак краља Стефана Томаша. Писао је и повељу коју је краљ Томаш, 22. августа 1446. године, у Врандуку издао кнежевима Павлу, Марку и Ђурђу, синовима војводе Иваниша Драгишића.

Srdan Rudić

Institut d'Histoire
Belgrade

**CHARTRE DU ROI STEFAN TOMAŠ ADRESSE
A DOROTEJA BLAGAJSKA**

Sutjeska, 1446, mai 25

Résumé

Le roi de Bosnie Stefan Tomaš délivre le 25 mai 1446, à Sutjeska, une charte à dame Doroteja, veuve du knez Ivaniš Blagajski, et à son fils le knez Nikola Blagajski. Par ce document le roi leur confirme les promesses et garanties accordées par ses prédécesseurs, les possessions qu'ils ont obtenues du roi de Hongrie et qui se trouvent sur le territoire de Bosnie, ainsi que tout ce qu'il pourrait acquérir [à l'avenir] sur le territoire se trouvant sous l'autorité de la couronne de Hongrie. De la «grâce» fruit de donation, le roi a signifié à dame Doroteja et au knez Nikola qu'il exclut les possessions qui, avant la délivrance de la présente charte, sont passées en possession du fils du ban Nikola Frankopan et les possessions qui se trouvent entre les mains de nobles bosniaques. La raison ayant amené la rédaction de cette charte du roi Stefan Tomas peut être trouvée dans le testament du knez Ivaniš Blagajski, rédigé le 23 mai 1442 à Čazma. Par cet acte, ce dernier a laissé tous ses biens mobiliers et immobiliers à son épouse Doroteja et son fils Nikola, qu'il a placé sous la tutelle du roi de Bosnie, des knez de Celje (Frédéric-Fridrih II et Ulrich-Ulrih II), du palatin Lovra Iločki et du ban Matko Talovac.

Mots-clés: Stefan Tomaš, Blagajski, Doroteja Blagajska, Ivaniš Blagajski, Nikola Blagajski, Nikola Frankopan, Bosnie, XVème siècle.